

До 80-ліття від дня народження

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Хмельницький національний університет

Олександр Григоренко

Радомир Іванович
СІЛІН

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ
І ТВОРЧІ ВЕРШИНИ ВЧЕНОГО

Львів
Видавництво Львівської політехніки
2011

УДК 016:621(092)

ББК 34.4-8я1

Г 831

*Видання висвітлює життєвий і науковий шлях
видатного представника наукової еліти нашої держави Р.І. Сіліна.
Доктор технічних наук, професор, академік Р.І. Сілін – Почесний громадянин
міста Хмельницького, радник ректора Хмельницького національного
університету. Р.І. Сілін майже три десятки років очолював
перший у Хмельницькому вищий навчальний заклад.*

*The book analyses life and scientific achievements of an outstanding
representative of the academic elite of our state Radomyr Ivanovych Silin.
Doctor of Technical Sciences, professor, Academician Silin is Honorary citizen
of Khmelnytsky and an adviser to the Rector of Khmelnytsky National University.
Radomyr Silin had been the head of the first higher educational institution
in the city of Khmelnytsky for nearly 30 years.*

ISBN 978-617-607-098-6

© Національний університет
“Львівська політехніка”, 2011

... Історію творять особистості

У доленосні часи в історії кожного народу з'являються постаті, роль і значення яких у становленні державності, формуванні національної самосвідомості, зародженні величі душі та стійкості духу виходять далеко за межі історичного бачення, соціального тлумачення і політичних амбіцій не лише сучасників, а й багатьох прийдешніх поколінь.

Пріоритетом у розбудові незалежної молодого Української держави є наявність особистостей високого інтелекту, які володіють сучасними знаннями, досвідом, постійно аналізують динаміку вітчизняних та світових подій як у соціальному, так і в економічному напрямі, здатні випереджати і прогнозувати розвиток, акумулювати можливості і сили, підпорядковані колективи на найважливіших ділянках для досягнення мети. Існує відомий вислів: “Історію творять особистості”. У ньому – велика частка істини. Бо ж історія – це не що інше, як біографія: предків, колективів, особистостей. Досвід свідчить: навіть якщо всі необхідні історичні умови наявні, велику роль відіграють індивідуальні якості керівника, його кваліфікація, світогляд, масштаб мислення, вміння працювати з людьми і вести їх за собою, воля, розум, цілеспрямованість. Особливо почесне місце серед славетної когорти видатних особистостей, що своєю невтомною, титанічною працею, яскравим розумом, організаторським талантом внесли неоціненний вклад у розвиток науки, освіти і культури в Україні і зробили нашу країну ще більш відомою у світовому співтоваристві, належить авторові багатьох монографічних узагальнень, підручників, посібників, доктору технічних наук, професору,

академіку Академії інженерних наук, Української технологічної академії, Міжнародної академії інформатизації, Академії трибо-техніки, Президентові Національного комітету України з питань машинознавства, Заслуженому працівникові народної освіти України, багаторічному ректору першого вищого навчального закладу в м. Хмельницькому, раднику ректора Хмельницького національного університету, публіцисту, гуманісту, людині з енциклопедичним характером знань – Радомиру Івановичу Сіліну.

Бог, природа і батьки наділили цю людину особливими здібностями — вмінням налагоджувати спільну діяльність, гуртувати колективи. Він вміє підшукати кожному його місце в загальній справі, зацікавити нею інших. З ним легко і приємно працювати. Він ніколи не підвищує голос, не намагається вивершитися над іншими своєю посадою, а створює навколо себе атмосферу доброзичливості, розуміння необхідності діяти саме таким чином, при цьому зробити більше, якісніше. Його не роз'їдає адміністративна сверблячка, а висловлені міркування і пропозиції завжди конструктивні й компетентні. Характерно, що такий керівник не боїться й не соромиться сказати в певних ситуаціях „я цього не знаю”, майже ніколи не відмовляє у проханнях підлеглих, а сказане „ні” — обґрунтоване, доречне, переконливе. Він не боїться визнати й власні помилки, чесно й відверто говорить про них, вживає заходів, щоб їх позбутися.

Ці та інші риси вмілого керівника притаманні професору Р.І. Сіліну. Саме завдяки його вмінню згуртувати навколо себе однодумців, визначити кожному з них найсприятливіше місце для самореалізації, утвердити атмосферу творчості і взаємодопомоги дали можливість закласти міцний фундамент сучасного вищого навчального закладу, який з великою відповідальністю несе нині наданий йому статус національного.

На думку провідного українського філософа М. Поповича, еліта формується з найбільш обдарованих і сильних особистостей, які пробиваються нагору через соціальні перешкоди завдяки

творчим і організаційним здібностям, культурним і моральним характеристикам [1].

У новітній історії України професор Р.І. Сілін з усією відповідальністю усвідомлює, що сучасна українська освіта переживає складні й водночас необхідні трансформаційні процеси, мета яких – посилити її внутрішній потенціал, зробити її самодостатньою щодо вирішення організаційних, кадрових, методичних, фінансових, матеріально-технічних питань, надати їй відповідної гнучкості, здатності оперативно реагувати на виклики часу, засвоювати передовий педагогічний досвід Європи і світу. У його повсякденній діяльності не сходять з порядку денного проблеми модернізації вищої школи України, покликаної готувати для економіки, політики, науки, освіти, культури високоосвічених, професійно майстерних працівників, наділених не лише найновішими знаннями і вміннями, а й високими гуманними якостями, гідними людини XXI століття. Адже випускники українських університетів, які увійдуть до національної еліти, відповідатимуть за долю країни, її стандарти, просування цивілізаційним шляхом.

27 вересня 2011 р. професор Р.І. Сілін відзначає славний 80-річний ювілей. І справа не лише у високих нагородах, званнях і відзнаках, адже вони є лише своєрідним еквівалентом того, що зроблено вченим на ниві технічної науки і трансформації вищої освіти нашої держави в загальноєвропейській освітній простір. Радомир Іванович належить до тієї когорти українських вчених, які своєю довголітньою сумлінною й подвижницькою працею заслужили щире кохання серед колег-науковців і численних учнів та повагу серед наукового загалу і громадськості. Душевність і доброта, справжня інтелігентність і високі моральні чесноти вченого поєднуються у цій прекрасній людині з раціональністю творчого мислення. Професор Р.І. Сілін, без сумніву, є особистістю, глибоко зануреною у свою роботу й сповна відданою науці, водночас – це вимогливий педагог і керівник найвищого гатунку, який ніколи не знає втоми й наполегливий у всіх своїх устремліннях.

Ім'я цієї непересічної постаті сучасної історії нашої держави вже не раз згадувалось у різноманітних науково-технічних виданнях, словниках, енциклопедіях. Посилання на його дослідження можна зустріти у працях як вітчизняних, так і зарубіжних авторів. Серія праць про професора Р.І. Сіліна як науковця, педагога, патріота, громадського і культурно-освітнього діяча і багаторічного ректора Хмельницького національного університету опублікована в історичній літературі. Мета цієї публікації – спроба хоча б якоюсь мірою узагальнити життєвий і науковий шлях цієї видатної постаті, яка слугує моральним прикладом для молодого покоління як взірць непохитної мужності в досягненні поставленої мети, наполегливості, цілеспрямованості, безмежної відданості своїй Батьківщині, і на цій основі привернути увагу дослідників до створення повноцінної праці про видатних сучасних науковців країни.

Дитинство. Юність

Сьогодні ім'я професора відоме кожному мешканцеві Хмельницького. Внесок Р.І. Сіліна у розвиток освіти, науки і культури обласного центру і Хмельницької області – незаперечний. Біографія цієї авторитетної в наукових колах світу людини вже кілька десятиріч тісно пов'язана з Хмельниччиною. За його ж словами, Поділля йому через серце лягло. Життєва доля професора Р.І. Сіліна є цілковитим підтвердженням слів одного з найславетніших вчених світу – шведського біолога Карла Ліннея, який підкреслював, що походить із простої родини, і писав: “З маленької хатинки може вийти велика людина” [2].

Народився Р.І. Сілін 27 вересня 1931 р. в м. Курську (Російська Федерація) в сім'ї службовців. Батько, Іван Іванович, працював землевпорядником в обласному земельному управлінні і дуже часто їздив у відрядження. Мати, Олена Іванівна, працювала друкаркою в редакції обласної газети “Курська правда”. Син перейняв від батьків симпатичну вроду, гарну поставу, мелодійну дикцію і добрий, м'який характер. Дитинство його було обпалене війною: життя майбутнього ректора університету в Хмельницькому на той час відраховувало неповних десять років. Чорним крилом зачепив хлопчика 1941 рік, вразив його в саме серце. Батька мобілізували на фронт захищати Батьківщину, раптово померла мати. Діти і підлітки в роки війни мужніли рано, разом з жінками і старими заміняли чоловіків. Залишившись один в окупованому місті, Радомір пише листівки із закликом вірити в повернення радянських військ. Головний лозунг: “Смерть фашистським окупантам!” “Ці листівки, – згадує професор Р.І. Сілін, – я розкидаю по вулицях, передаю своїм однокласникам від імені партизан. Батько одного з учнів, дезертир з Червоної Армії, передає мій текст в СД, і мене забирають на дізнання. Побачивши, що ніякої партизанської групи я не представляю, мене побили до напівсмерті і викинули на задвірки” [3].

Саме тоді я вирішив поповнити лави захисників Вітчизни, – згадує Радомир Іванович. Після звільнення від фашистів Курська підліток зустрів добрих військовиків і став проситися у топографічний загін, який перебував на переформуванні у Воронежі. Там, після наполегливих прохань і вмовлянь, він став червоноармійцем, рядовим топографічної служби 65-го моторизованого топографічного загону. В нього був автомат Калашникова, дві гранати й інша зброя [4]. То була специфічна військова частина, яка підпорядковувалась штабу 2-го Українського фронту. У завдання загону, в якому юний воїн пізнавав фронтове життя, входило визначення абсолютних координат і цілей противника, підготовка картографічної продукції для штабів, необхідної у розробці військових операцій. Найбільше вкарбувався в пам'ять бій на Курській дузі. “Два дні там безперервно ревіли гармати. А гул стояв такий, що неможливо було говорити. Спочатку це була війна техніки, а не людей. Та вже після того, як вичерпалися технічні ресурси, настав час для прояву величезної людської мужності, героїзму. Тоді ми це зробили. Багато загинуло людей, але все ж таки вони не зламалися, а весь час йшли вперед” [5].

Юний Радомир звільняв Харків, Кіровоградщину, пройшов Молдавію, Румунію, Угорщину, тодішню Чехословаччину та Австрію. Звістка про капітуляцію Німеччини застала його у Відні. У червні 1945 р. Радомира Івановича було демобілізовано з лав радянської армії.

У переможному 1945 р. Радомир Іванович у своїх неповних 14 років вже був нагороджений двома медалями: “За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 років” і “За взяття Відня”.

Після завершення війни продовжував навчання у школі, спочатку в Курську, а згодом у старовинному українському місті Львові, куди переїхав за місцем служби батька. Жвавий і енергійний юнак у шкільні роки дружив з багатьма учнями різних

національностей. Як згадує його шкільний товариш, згодом головний архітектор Львівського інституту “Містопроект” Б. Кузнецов, Радомир активно і успішно займався спортом, був завжди організатором художньої самодіяльності школи. “Не пам’ятаю, – згадує Б. Кузнецов, – щоб Радомир прийшов у клас з нерозв’язаним завданням, що з нами часто траплялося. У нього все завжди було зроблено від початку і до кінця. Цілком природно, що Радомир швидко увійшов у групу найсильніших учнів. Початок останнього шкільного року співпав за часом з поступовим усвідомленням нами свого становища в школі як лідерів. Ми були старшими серед учнів, сховатися за чужі спini було неможливо. І нам хоч-не-хоч довелося брати на себе тягар відповідальності і показувати приклад молодшим у будь-якому заході шкільного життя, чи то був збір металобрухту або участь у хорі. Радомир був завжди готовий на будь-яку справу. Ця якість і вік (він був на два роки старший за нас) вигідно вирізняли його в очах вчителів. Михайло Львович Крайзман любив його за фундаментальні знання з математики, за активність на уроках. Для Бориса Всеволодовича Марковського – вчителя фізики і нашого класного керівника – він став правою рукою і незамінним помічником у підготовці наочних посібників, шкільних оглядів, олімпіад тощо. Знання практичної електротехніки та вміння майструвати вигідно відрізняло Радомира від нас, домашніх дітей”. Середню школу скінчив зі срібною медаллю. Улюбленими предметами були математика, фізика, хімія, хоча проявляв неабияку схильність до гуманітарних наук. Це й визначило його подальшу долю.

*Рядовий топографічної служби
65-го моторизованого топогра-
фічного загону. Угорщина, 1945 р.*

У передмісті Відня (Австрія). Квітень 1945 р.

Львівська політехніка

1 вересня 1951 р. поріг навчальних аудиторій Львівського політехнічного інституту переступив молодий юнак. Здійснилася його мрія стати інженером. Лекції, семінарські заняття, колоквиуми, диспути захоплювали у вир студентського життя.

Непомітно минув перший рік навчання. В заліковій книжці за результатами екзаменів були виставлені тільки відмінні оцінки. Але все це було результатом напруженої праці. Адже вимоги до навчання в цьому славетному вищому навчальному закладі були дуже високими. Керівництво інституту, деканати, завідувачі кафедр вимогливо ставилися до організації навчального процесу, прискіпливо розглядали кожне порушення як з боку студентів, так і викладачів, на виробничих нарадах, зборах і засіданнях громадських організацій. Та наполегливість і зусилля давали позитивний результат.

У вільний від занять час Радомир Іванович брав участь у художній самодіяльності, активно займався в спортивних секціях, виконував значну громадську роботу. Був секретарем комсомольського бюро курсу, факультету, членом комітету комсомолу інституту. Але найбільшу увагу приділяв науковій роботі.

Вже з першого курсу Р.І. Сілін був активним членом студентського наукового товариства. На старших курсах був головою СНТ інституту, учасником і призером багатьох конкурсів студентських наукових робіт інституту, України, Радянського Союзу. У співавторстві з викладачами опублікував ряд наукових робіт. У науково-дослідних лабораторіях інституту перспективний студент був своєю людиною, і йому дозволяли самостійно працювати на всіх металорізальних верстатах різних типів.

За роки навчання одержав добру теоретичну і практичну підготовку, отримав диплом з відзнакою. Новаторський підхід, оригінальні ідеї були продемонстровані у виконанні на замовлення

Львівського велосипедного заводу дипломного проекту на тему: “Напівавтомат для нарізання різьби в корпусі каретки велосипеда”. Цей механізм дав значну економію – близько 10 тисяч карбованців на рік, збільшення продуктивності праці в 4–5 разів, мав величезне значення для підприємства [6]. Ця робота заслужила схвальну оцінку науковців і здобула перше місце у всесоюзному огляді-конкурсі дипломних проектів. Майбутній професор одержав премію в сумі однієї тисячі карбованців, на які придбав дещо з меблів, насамперед – книжкову шафу.

У 1956 р. Р.І. Сілін одержав диплом з відзнакою випускника Львівського політехнічного інституту. Здібного і перспективного молодого випускника залишають у рідному інституті на посаді асистента кафедри технології машинобудування. Як кожний справжній вчений, Р.І. Сілін пройшов тривалий і складний шлях професійного зростання. В 1960 р. Радомир Іванович підготував до захисту кандидатську дисертацію на тему “Дослідження методів рахування і фасування дрібних деталей і штучних заготовок”. Однак виходить постанова ВАК СРСР, що забороняла захист дисертаційних робіт у ВНЗ за місцем роботи. Розпочалися пошуки спеціалізованої вченої ради на стороні, яка б прийняла роботу до захисту.

До написання дисертаційної роботи і під час пошуку місця захисту молодий дослідник не припиняв роботи щодо створення і впровадження автоматів для рахування і фасування дрібних деталей. Створені в НДЛ-40 Львівського політехнічного інституту автомати демонструвалися на Виставці досягнень народного господарства СРСР (бронзова медаль ВДНГ СРСР), на виставці в Нью-Йорку, на ВДНГ УРСР.

На одній з демонстрацій у Києві на початку 1962 р. до винахідника підійшов декан механічного факультету Київського політехнічного інституту професор Картавов, який зацікавився роботою механізму. Радомир Іванович сказав, що підготував дисертаційну роботу, але її нема де захищати. Його запросили

зробити доповідь у Київському політехнічному інституті. Після успішної доповіді роботу було прийнято, і в червні 1962 р. в Київському політехнічному інституті відбувся її захист [7], а через місяць її затвердили. 1964 р. Р.І. Сіліну присвоєно вчене звання доцента кафедри електровакуумного і напівпровідникового машинобудування. У 1965 р. Р.І. Сіліна на 10 місяців скеровують на наукове стажування в університетах США.

Результатом багаторічних наукових пошуків став захист в 1973 р. докторської дисертації.

Ця надзвичайно актуальна в практичному значенні дисертаційна робота присвячена одній з проблем автоматизації управління виробництвом. В ній розглядаються засоби технічного забезпечення таких систем: вхідні пристрої збору і збереження первинної інформації поточного виробництва, що суттєво впливають на достовірність отримуваної інформації, і таким чином на правильність рішень, які приймає система. Мова йде про автоматизацію обліку штучних виробів, коли вхідні пристрої повинні здійснювати рахування або фасування цих виробів. У ряді випадків автоматизація обліку і автоматизація рахування й фасування штучних виробів передусь загальної автоматизації управління і є першим етапом у цьому процесі. Крім участі в організації обліку автоматичне рахування і фасування можуть входити і в процес виконання технологічних операцій, зокрема автоматичного збору багатокomпонентних вузлів чи агрегатів, наприклад при автоматичному зборі пластинчастих маслофільтрів тощо [8].

Від 1965 р. і до останнього дня роботи у Львівському політехнічному інституті Р.І. Сілін за сумісництвом виконував обов'язки головного інженера науково-дослідної лабораторії автоматизації виробничих процесів у машинобудуванні та приладобудуванні. Лабораторія на базі власних досліджень розробляла і виготовляла дослідні зразки автоматичних машин, які згодом впроваджувалися на промислових підприємствах. Тут

підібрався чудовий колектив талановитих і працездатних людей, який і створив союзню славу лабораторії.

У 1971 р. ректором Київського політехнічного інституту був професор Г.І. Денисенко, який раніше працював ректором Львівського політехнічного інституту. Він наполегливо запрошував Радомира Івановича на роботу в свій інститут. Тут же працює його товариш, відомий у світі вчений В.О. Остаф'єв, тому він прийняв цю пропозицію, і його документи для здійснення переходу потрапляють у Міністерство вищої освіти України. Однак тут вирішують інакше і скеровують ректором у Хмельницький технологічний інститут побутового обслуговування.

Від ХТІПО до Хмельницького національного університету

Місто Хмельницький – особлива сторінка біографії Р.І. Сіліна. На початок грудня 1974 р., коли 43-річний доктор наук Р.І. Сілін очолив Хмельницький технологічний інститут побутового обслуговування, цей перший у м. Хмельницькому ВНЗ мав лише семирічну історію. Подальший розвиток інституту і перетворення його у значний освітній, науковий та культурний центр Подільського регіону на той час був досить проблематичним, незважаючи на те, що попередники Р.І. Сіліна ректори С.М. Ганжуров та М.І. Карпиленко досить багато зробили для його становлення [9]. Молодий колектив працівників ще не мав традицій організації багатопланової інститутської роботи і, відповідно, певного на те досвіду. Згадуючи ті часи, не слід дивуватись, що інститут з року в рік за підсумками роботи посідав останнє місце в групі технологічних ВНЗ, за що керівництво інституту піддавалось критиці як з боку профільного міністерства, так і з боку місцевих партійних органів.

Складні і відповідальні проблеми постали перед новим молодим ректором інституту, який, до речі, також ще не мав власного досвіду керівництва ВНЗ. Чи мав він тоді більш-менш чіткий план їх вирішення? Безперечно, було велике бажання вивести інститут у число найкращих ВНЗ України. План для досягнення цієї стратегічної для ВНЗ мети ректор мав, і він полягав ось у чому. По-перше, ректор прийняв рішення паралельно вести реалізацію розроблених ним двох пріоритетних комплексних цільових довгострокових програм “Матеріально-технічна база” і “Науково-педагогічні кадри”. По-друге, були розроблені й інші програми: “Навчальний процес”, “Науково-дослідна робота”, “Соціальний розвиток”, календарні графіки яких були зсунуті вперед за часом відносно двох перших названих програм, оскільки саме ці програми створювали необхідні передумови для реалізації всіх інших. Такий

підхід до стратегії розвитку ВНЗ дозволив досягти певного ефекту при економії часу і коштів.

Спочатку ректор заручився підтримкою ЦК Компартії України, Міністерства вищої освіти, Міністерства побутового обслуговування населення, місцевих радянських та партійних органів, налагоджував партнерські стосунки з керівництвом підприємств та установ міста й області. Поряд з цим він здійснив певні кадрові перестановки в керівництві інституту на рівні проректорів, деканів факультетів, завідувачів кафедр. Це була перша спроба ректора розпочати створення своєрідної команди з числа керівництва різних рівнів, яка була б задіяна в розробці планів розвитку ВНЗ і в організації їх виконання. Вимоги до членів команди полягали в їх професійній компетенції, ініціативності, працездатності та відданості справі розбудови ВНЗ. І в усі наступні роки ректор наполегливо і послідовно удосконалюватиме якісний склад своєї команди для забезпечення її ефективної роботи.

Забезпечення науково-педагогічними кадрами вищої кваліфікації стало для інституту основною проблемою, але вирішити її у стислі строки без створення належних передумов було неможливо. Ці передумови полягали, насамперед, у будівництві сучасної матеріально-технічної, навчально-лабораторної бази, а також житла для працівників інституту. Були вкрай потрібні нові навчальні корпуси, бібліотека, гуртожитки, їдальні, житло. Тому ректор, спираючись на підтримку згаданих вище владних структур, приступив до реалізації комплексної програми “Матеріально-технічна база” і, насамперед, розпочав капітальне будівництво інститутських об’єктів. Це була досить відповідальна, складна, виснажлива і водночас захоплююча робота, в якій новий ректор професор Р.І. Сілін виявив непересічний талант керівника і організатора. Вирішення проблеми науково-педагогічних кадрів вимагало від ректора продуманих, рішучих і виважених дій з використанням системного комплексного підходу до її вирішення. Спочатку, і це цілком виправдано для молодого ВНЗ,

комплектування професорсько-викладацького складу відбувалось завдяки запрошенням фахівців зі сторони. Але доктори наук майже ніколи не відповідали на такі запрошення, а плінність кадрів з числа таких осіб в кінці 1970-х років досягла 50 %. Тому потрібно було використовувати й інший шлях: залишати для викладацької роботи найкращих випускників, а також готувати докторів наук з числа осіб викладацького складу, які мали ступінь кандидата наук. Цей напрям підготовки науково-педагогічних кадрів вимагав відповідного розвитку у ВНЗ наукових досліджень, насамперед госпдоговірних, залучення до них викладацького складу, особливо молоді, створення атмосфери наукової творчості. Саме в цьому ректору прислужився його чималий на той час досвід в організації науково-дослідних робіт і впровадження їх результатів у виробництво, набутий під час роботи у Львівській політехніці та наукового стажування в США.

Професор Р.І. Сілін використав ще один ефективний підхід до вирішення кадрової проблеми: скерування молодих викладачів в аспірантуру при інших ВНЗ, переважно Києва, Москви, Одеси, Львова. Це дозволило наприкінці 1980-х років щорічно готувати від 12 до 16 кандидатів наук.

Результати роботи ректора і колективу інституту з підготовки кадрів вищої кваліфікації почали виявлятися на початку 1990-х років, коли стали захищати докторські дисертації викладачі з числа випускників інституту. Першим у 1991 р. захистив докторську дисертацію в університеті м. Цитау (Німеччина) М.Ф. Семенюк – доцент кафедри основ конструювання машин, у цьому ж році він був затверджений доктором наук ВАК СРСР. Завдяки безперечним успіхам у справі підготовки науково-педагогічних кадрів були створені передумови для подальшого зміцнення наукового авторитету ВНЗ. На початку 1990-х років була відкрита підготовка кандидатів наук через аспірантуру, а згодом Спеціалізована вчена рада для захисту спочатку кандидатських, пізніше докторських дисертацій за спеціальностями “Тертя та зношування в машинах”,

“Машинознавство” і “Матеріалознавство”. Визнання у науковому світі здобули журнали, які видає ВНЗ: “Проблеми трибології”, “Вимірювальна та обчислювальна техніка”, “Вісник університету”, “Тертя та зношення”.

На засіданнях ректорату професор Р.І. Сілін наголошував, що ВНЗ не матиме перспектив розвитку, якщо не працюватиме над відкриттям нових напрямів підготовки і спеціальностей. Сьогодні без перебільшення можна сказати, що ці позитивні зміни в структурі підготовки фахівців мали для ВНЗ доленосне значення. Вони дали можливість у 1989 р. вперше змінити його статус (ВНЗ отримав назву — Хмельницький технологічний інститут) та приступити до формування нової концепції ВНЗ вже не як вузькопрофільного, орієнтованого на побутове обслуговування, а як широкопрофільного ВНЗ, який повинен стати навчальним і науковим центром з розробки новітніх технологій і підготовки відповідних фахівців. Слід зазначити, що на початок 1990-х років ВНЗ був відомим не лише в СРСР, але й за кордоном. У структурі інституту тоді був факультет з підготовки іноземних студентів, який забезпечував навчальний процес для студентів кількох десятків зарубіжних країн.

У 1990-х роках в інституті починається реалізація масштабної програми комп’ютеризації навчального процесу, наукової і управлінської діяльності, ініціатором якої був ректор професор Р.І. Сілін. Робота в цьому стратегічному для ВНЗ напрямку розпочалася активною співпрацею з американською фірмою Digital. Професор Р.І. Сілін зумів згуртувати для цього колектив ентузіастів-фахівців під керівництвом професора О.А. М’ясищева. Наслідком цієї роботи стало створення однієї з найкращих в системі вищої освіти України розгалуженої комп’ютерної мережі з виходом в Internet [10].

З набуттям у 1991 р. Україною незалежності наступає якісно новий етап у житті та розвитку ВНЗ. Процеси політичних і економічних перетворень в Україні мали безпосередній великий вплив на всі сторони його діяльності. Розпочалося реформування

вищої освіти з переходом на ступеневу систему освіти, нелегкий перехід на ринкові принципи відносин, в тому числі і в системі освіти, демократизація всіх сторін громадського життя.

Завдяки далекоглядній і послідовній політиці ректора та його активній громадській позиції ВНЗ увійшов в епоху перетворень досить організовано. Все робилося для того, щоб у нових умовах не тільки вижити економічно й організаційно, але й забезпечити подальший розвиток ВНЗ відповідно до нової концепції організації вищої освіти. Ця концепція передбачала не тільки перехід до ступеневої освіти, але й упорядкування мережі ВНЗ, напрямів підготовки і спеціальностей, перехід на нові принципи фінансування діяльності ВНЗ, демократизації освітянської сфери. ВНЗ підлягали державній атестації на відповідність якості підготовки фахівців державним стандартам, підсумки якої давали підставу на набуття ВНЗ певного статусу — нижчого або вищого.

Підготовка ВНЗ до державної атестації і акредитації в період з 1992 до 1994 року — це одна з яскравих і пам'ятних сторінок в роботі ректора і очолюваного ним колективу, якій дійсно були притаманні наполегливість, професіоналізм та велике бажання зробити все для того, щоб ВНЗ витримав з честю важливе для його подальшої долі випробування. Були на цьому шляху і здобутки, і невдачі та розчарування, але ВНЗ на той час вже мав побудований за попередні роки міцний матеріально-технічний, кадровий, науковий та методичний фундамент. Ректор створив команду однодумців з числа керівного складу, а колектив працівників набув певного досвіду в усіх ланках роботи. Колектив інституту завжди відчував дієву підтримку від владних органів міста й області. Тому не було випадковістю, що за результатами державної атестації ВНЗ присвоєно найвищий — 4-й рівень акредитації, і він набув статусу Технологічного університету [11].

Але здобути для ВНЗ статус університету — це одне, а затвердитися в цьому статусі, перетворити у значний освітній, науковий та культурний центр Поділля — зовсім інше. Це добре розуміли

ректор професор Р.І. Сілін і члени його команди. Розуміли і те, що статус університету відкривав перед ВНЗ великі можливості для подальшого розвитку.

Відтоді почався новий етап у житті ВНЗ, характерний глибокими структурними змінами, які полягали, насамперед, у відкритті нових напрямів підготовки фахівців і спеціальностей, нових структурних підрозділів, у перебудові організації навчального процесу на принципах ступеневої підготовки. В умовах розбудови незалежної держави життя владно диктувало здійснити докорінне реформування концептуальних, структурних і організаційних засад вищої освіти. Особливо вагомі зусилля професора Р.І. Сіліна у справі організації в 1996 р. і функціонуванні гуманітарно-педагогічного факультету. Радомир Іванович дуже тонко відчував, що процеси, які супроводжують перехід економіки України на ринкові відносини, мають суперечливий характер. Створюючи умови для самодостатнього життя особистості, вони супроводжуються духовними втратами і переорієнтацією цінностей. Ринкові відносини передбачають велику міжособистісну конкуренцію. Сама собою конкуренція сприяє динамічному розвитку суспільства, але іноді набирає досить жорстких форм. Саме тому в країнах з високим рівнем економічного прогресу створено багато інститутів, регулювальних механізмів, які об'єднують господарські й політичні інтереси з розвитком духовної культури, з узаконеним рівнем гуманітарного співіснування індивідів. Духовність – це той важіль, який вважається обов'язковим супутником соціально-економічного розвитку. Духовно зріла людина без особливих роздумів і сумнівів чинить так, як підказує совість; корегує поведінку відповідно до інтересів суспільства, держави; досягає своїх особистих цілей у нерозривному зв'язку з суспільством. Така поведінка свідчить про моральну досконалість особистості, у якої певні цінності, правила стали частиною її духовного світу; її сутність не дозволяє здійснювати вчинки, несумісні з її внутрішніми переконаннями. Без таких духовно зрілих особистостей неможливий успішний

*Студент Львівського
політехнічного інституту.
1953 р.*

*На стажуванні
в Університеті Мічигану
(США). 1965 р.*

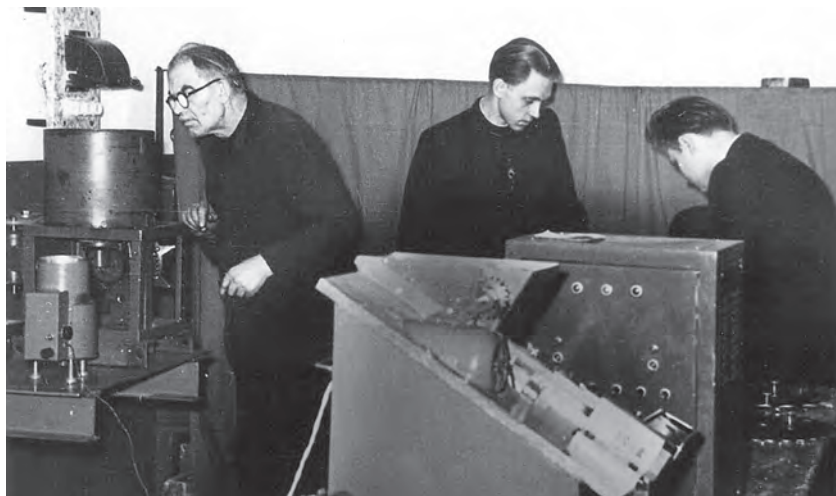

*З професором (тоді – докторантом УМ) Р. Коупом
перед вильотом на конференцію з Анн Арбора
в Чикаго (США). 1966 р.*

*З професором Фредеріком (керівником стажування) після закінчення
терміну стажування у США. Виліт з Нью-Йорка в Москву.
Травень 1966 р.*

*Головний інженер науково-дослідної лабораторії НДЛ-40
Львівського політехнічного інституту Р. І. Сілін (у центрі)
на збиральній дільниці. 1972 р.*

*Під час доповіді на всесоюзній конференції
“Вібраційна техніка в машинобудуванні і приладобудуванні”.
Львів, 1973 р.*

Вручення “ключа до знань” на посвяченні у студенти ХТІПО. 1976 р.

Ректор. 1981 р.

На робочому місці. 1985 р.

Під час засідання Вченої ради. 1995 р.

Робота над планами університету. 1998 р.

*“Людина тисячоліття”.
2002 р.*

У гуці людей на урочистих зборах 8 травня 2006 р.

*Під час доповіді на VII Економічному форумі
Подільського регіону. 2008 р.*

З професором В. Ройзманом в університеті Тель-Авіву. 2009 р.

Під час доповіді на конференції в Хургаді. 2010 р.

розвиток держави, орієнтованої на соціально-ринкову економіку. Тому розширення гуманітарних дисциплін у вищих навчальних закладах з технічним ухилом може сприяти подоланню штучної віддаленості вузькопрофесійних, економічних і техніко-технологічних знань від людинознавчих. Повчальним є приклад Чорнобиля, який свідчить, що ця катастрофа була не стільки техногенною, скільки соціальною – як за результатами, так і за причинами.

Ці та деякі інші вагомні аргументи на користь відкриття в університеті гуманітарно-педагогічного факультету професор Р.І. Сілін детально обґрунтував спочатку на засіданні ректорату, а потім на вченій раді. Згодом гуманітарно-педагогічний факультет був реформований, і на його базі тепер функціонують два факультети: гуманітарно-педагогічний факультет і факультет міжнародних відносин.

Керувати багатотисячним колективом, бути завжди на висоті, слугувати за приклад для викладачів і студентів нелегко. Досвіду людині з таким солідним і багатим керівним стажем не позичати. Люди знають, що до такого керівника можна звернутися з найпотаємнішим: вислухає, порадить. Ось лише дві з багатьох життєвих ситуацій, які допоміг розв'язати ректор.

Робочий день похмурого осіннього дня підходив до кінця. Ректор вже збирався додому, як в двері постукали і поріг кабінету несміливо переступила молода людина, студентка. Відразу ж відчув, що привели її до нього не проблеми з навчанням, а щось значно суттєвіше. Так і було. Студентка була в розпачі, розповідала, що уже три роки як одружена, але не може мати дитину. Чоловік почав ображати, підіймати руку, погрожував розлученням. Як допомогти у вельми делікатній сімейній ситуації? Переговорив із знайомим лікарем, попросив запросити цю студентку на обстеження, зробити все, щоб допомогти врятувати сім'ю, жити повнокровним життям. На щастя, все обійшлося благополучно. Студентка закінчила ВНЗ, має щасливе сімейне життя, виховує дітей. Ректор для неї, як і для багатьох інших людей, не просто керівник, педагог, а чуйна, добра і сердечна людина.

На самому початку 1980-х років під час вступної кампанії на прийом записався чоловік вже досить поважного віку. На відміну від багатьох інших людей, які звертаються до ректора в таку відповідальну пору в житті ВНЗ, він повопився дуже чемно, нічого не вимагав. (Бо були й такі, що намагалися навіть залякувати і погрожувати, якщо тільки їхній син або дочка не будуть зараховані студентами). Він розповів, що вже майже сорок років працює вчителем математики середньої школи в районному центрі однієї із сусідньою з Хмельниччиною областей. Викладав математику і в своїй онуки. Багато працював з нею вдома, вона виходила переможцем математичних олімпіад не лише в своєму районі, а й області. Його вихованці успішно вступали в престижні ВНЗ, багато з них стали професійними математиками. Він звернувся до ректора з проханням подивитися, якщо це можливо, де його онука допустила помилку, тому що, на його переконання, з такими завданнями вона повинна була б справитися. Радомир Іванович уважно вислухав відвідувача. Дивлячись на нього, згадав свої шкільні роки і вчителя математики середньої школи № 15 міста Львова Михайла Львовича Крайзмана. Він зумів захопити цим предметом майже весь клас, в тому числі і його. На уроках виконували завдання підвищеної складності, при цьому цей вчитель цінував оригінальність і стислість рішення. Ректор попросив відповідального секретаря приймальної комісії показати роботу цієї абітурієнтки. Спільно її продивилися. На чернетці всі задачі були розв'язані. При цьому абітурієнтка виявила нестандартний підхід, прагнула здійснити розв'язання кількома способами. І це вона зробила, але повністю переписати це на чистовик не встигла. Ситуація була виправлена. Абітурієнтка стала нашою студенткою, навчалася виключно на “відмінно” й отримала диплом з відзнакою.

Повага до людей, ввічливість, інтелігентність у повному розумінні цього слова, скромність є важливими рисами характеру професора Р.І. Сіліна.

Неоціненною заслугою Радомира Івановича на посаді ректора стало формування стабільного, працездатного, дружного, ініціативного, перспективного колективу викладачів та співробітників, що можуть працювати в умовах жорсткої конкуренції. Сьогодні в університеті навчальний процес забезпечують понад 70 докторів наук, професорів, понад 400 кандидатів наук, доцентів. Доктори наук, професори М. Скиба, М. Войнаренко, Я. Гладкий, О. Григоренко, М. Йохна, Г. Калда, В. Каплун, В. Ковтун, І. Качурик, Я. Кіницький, С. Костоґриз, А. Кузьменко, Т. Завгородня, М. Мазур, О. М'ясіщев, В. Нижник, В. Олександренко, Г. Параска, І. Пастух, В. Рудницький, О. Орлов, В. Ройзман, М. Стечишин, Ю. Шалапко та інші були надійною опорою ректора у всіх його новаторських ініціативах. “Я дуже пишаюся тим, що мені випала доля працювати з такими людьми. Як керівник університету, я відчував відповідальність за кожного, хто чесно виконував свої обов'язки, – зазначає професор Р.І. Сілін. – Адже наш результат складався з великої кількості маленьких перемог кожного співробітника. Лише професіоналізм та відданість справі давали нам загальний позитивний результат”.

Восени 2001 р. професор Р.І. Сілін передав ректорські повноваження своєму вихованцеві, доктору технічних наук професору М.Є. Скибі.

Такий непростий, але багатий здобутками шлях від Хмельницького технологічного інституту побутового обслуговування до Технологічного університету Поділля пройшов колектив його працівників протягом 27 років під керівництвом ректора професора Р.І. Сіліна.

Мудра і далекоглядна позиція ректора професора Р.І. Сіліна у питанні відкриття і матеріальної підтримки розвитку перспективних спеціальностей, пов'язаних насамперед з сучасними комп'ютерними технологіями, менеджментом, аудитом, фінансами, міжнародними відносинами, а також іншими економічними, технічними і гуманітарними спеціальностями, дозволяє університету і сьогодні не тільки підтримувати імідж сучасного закладу вищої

освіти України, але й розвиватися в напрямі, властивому найкращим університетам світу. Це підтверджується насамперед високим професіоналізмом випускників, які працюють нині на відповідальних посадах на підприємствах України державної і недержавної форм власності, у численних фірмах за кордоном. Університет неодноразово відзначався на колегії Міністерства освіти і науки України, на багатьох конференціях з проблем вищої освіти як один з визнаних лідерів у запровадженні інноваційних освітніх технологій, методичному забезпеченні та управлінні навчально-виховним процесом. У 2004 р. університет виборов велику золоту медаль за досягнення в розвитку дистанційних освітніх технологій. Ефективними виявились інноваційні розробки з комп'ютерних технологій, з теорії механізмів та машин, впровадження їх у навчальний процес.

За останні роки відзначається позитивна динаміка якісних і кількісних показників розвитку всіх основних напрямів діяльності університету. Це стало підставою для клопотання про надання Хмельницькому державному університету статусу національного. 21 липня 2004 р. Президент України підписав Указ, в якому зазначено: “Ураховуючи загальнодержавне і міжнародне визнання результатів діяльності Хмельницького державного університету у розвиток національної освіти і науки, постановляю: надати Хмельницькому державному університету статус національного” [12].

У сучасних умовах Хмельницький національний університет за підсумками рейтингу вищих навчальних закладів України входить до десятки найкращих. Тепер він визнаний в Україні та поза її межами як могутній освітній, науковий та культурний заклад з потужною матеріально-технічною базою, висококваліфікованим кадровим потенціалом та розвинутою інфраструктурою. У ВНЗ започатковані й успішно розвиваються 17 наукових шкіл, функціонують докторантура та аспірантура, працюють чотири спеціалізовані вчені ради для захисту докторських та кандидатських дисертацій. Підготовка фахівців ведеться з 43 спеціальностей за 37 напрямками [13].

Громадська, наукова, педагогічна діяльність

Упродовж багатьох років Радомир Іванович підтримує тісні ділові контакти з відомими в усій країні вченими і громадсько-політичними діячами – Президентом НАН України Б. Патонем, Головою Верховної Ради України В. Литвином, Президентом АПН України В. Кременем, секретарем Ради національної безпеки і оборони Р. Богатирьовою, головою Державного агентства з питань науки, інновацій та інформації В. Семиноженком, народними депутатами України Б. Тарасюком, А. Гриценком, М. Томенком, І. Кириленком, А. Яценюком, В. Кравчуком, О. Лукашук, лідером Об'єднаної демократичної опозиції Ю. Тимошенко, колишнім послом України в США і Канаді Ю. Щербаком, послом США в Україні Д. Тефтом, ректором Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка професором О. Завальнюком, директором Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університету імені І. Огієнка академіком Л. Баженовим, академіками НАН України В. Смолієм і П. Троньком, народним художником України М. Мазуром, керівниками сільгосп підприємств, Героями України П. Іващук, В. Петринюком, М. Шаповалом.

Професор Р.І. Сілін був причетний до становлення на Хмельниччині Народного Руху України. Початком організованих дій хмельницьких неформалів, що було пов'язано з виникненням культурно-просвітницьких товариств, діяльність яких згодом трансформувалась в осередки НРУ, датується весною 1988 р. Центром організаційного національно-культурницького “бродіння” став Хмельницький університет, де викладачі-науковці Г. Сіренко, В. Керзюк, І. Ключ ініціювали створення просвітницького товариства “Спадщина”. Невдовзі навколо “Спадщини” у Хмельницькому вже згуртувалася патріотично налаштована інтелігенція

міста та ближніх райцентрів, тож товариство стало “болем голови” не лише керівництва інституту та його парткому, але й обкому та міськкому партії. Політична ситуація тоді на Хмельниччині, як і в усій країні, була складною. Обласний комітет партії заборонив проведення обласної установчої конференції осередків НРУ. З висоти сьогоднішнього дня особливо помітно, що тоді молоді демократи недооцінювали ризики, які випали на ректора ВНЗ професора Р.І. Сіліна, який, попри шалений тиск на нього з боку обкомівських і міськкомівських кабінетів, таки не допустив “виселення” “спадщанців” за межі свого ВНЗ [14]. Нині вчений широкого діапазону, технічний геній, ветеран Другої світової війни, орденоносець професор Р.І. Сілін на посаді радника ректора Хмельницького національного університету плідно працює в ім’я розбудови молодого Української держави, підтримує товариські стосунки з головою НРУ Б. Тарасюком.

Перебуваючи на посаді ректора ВНЗ, професор Р.І. Сілін докладав багато зусиль, щоб очолюваний ним ВНЗ і місто Хмельницький були відомі в країні і в світі як визнаний центр розвитку спорту. Заслужений працівник фізичної культури і спорту, кандидат педагогічних наук, професор Є.М. Свіргунець, який пліч-о-пліч багато років працював з Радомиром Івановичем, зауважує, що завідувачі кафедр фізичної культури ВНЗ всієї країни щиро заздрили йому, що він мав таке взаєморозуміння з керівником навчального закладу, який так глибоко розумів роль фізичної культури і спорту в житті студентської молоді. Завдяки цьому Хмельницький національний університет своїми спортивними досягненнями прославив Хмельниччину і Україну на весь світ. Студенти університету були чемпіонами України, Радянського Союзу, Європи, світу, Всесвітніх літніх Універсіад, Олімпійських ігор.

Загалом 11 студентів університету були учасниками Олімпійських ігор: С. Нагорний, Т. Таймазов, О. Жовнір, Г. Пундик, В. Лукашенко, О. Штурбабін, Л. Головченко, В. Паламар, Т. Філонюк, В. Вешко, О. Слівінський. За видатні спортивні досягнення

9 студентів удостоєні високих державних нагород. Студентка Ольга Партала єдина серед спортсменів Хмельницької області нагороджена дипломом Fair Play. Університет протягом останніх років входить в когорту найкращих ВНЗ країни в огляді-конкурсі на найкращу постановку фізкультурно-спортивної роботи серед студентів [15].

З іменем професора Р.І. Сіліна пов'язано становлення Національної ради України з машинознавства, Президентом якої він є і яка представляє нашу країну в Міжнародній федерації з теорії машин і механізмів. Після розпаду СРСР Росія стала правонаступницею і автоматично залишилася в ІFToMM, а новоутворені незалежні держави опинилися за межами цієї організації. Однак невдовзі Казахстан, Білорусія, Грузія, Литва, Азербайджан, Вірменія ввійшли на самостійних правах в ІFToMM, а Україна все ще перебувала за її межами, хоч наші вчені іноді й брали участь в заходах, здійснюваних цією Міжнародною федерацією. Керівництво ІFToMM завжди розуміло, що Україна володіє могутнім науковим потенціалом, українські вчені достойні працювати в цій організації, робило неодноразові пропозиції різним відомствам вирішити питання про входження України в ІFToMM. І звичайно, Україна, виявившись відсунутою від цього можливого міжнародного співробітництва, втрачала свій авторитет і вагу в світовому співтоваристві. Як з'ясувалося пізніше, з боку деяких наших великих вчених були зроблені спроби вирішити цю проблему, однак труднощі перебудови, відсутність коштів, бюрократичні перепони, ослаблена увага керівництва країни до науки, відсутність офіційного визнання і юридичного оформлення Національного комітету з ТММ не давали можливості досягнути успіху.

Щоб зареєструвати Національний комітет (раду), треба мати юридично зареєстровані регіональні комітети принаймні у 18 найбільших областях України, кожен з яких створюється на обласних установчих конференціях, і лише потім на Всеукраїнському з'їзді можна створити Національний комітет.

Все це вимагає чималих зусиль, завзятості й ініціативи, а головне – великих витрат не лише на організацію конференцій і з'їзди вчених, що відряджаються для участі в роботі, але і сплату податків, реєстраційних мит тощо. Тобто вирішити це завдання ні тоді, ні в сьогоденнішніх умовах нереально, позаяк держава абсолютно не бере участі в цих витратах.

У 1997 р. Генеральний Секретар ІFToMM Тату Лейноннен звернувся до професора Р.І. Сіліна з пропозицією взятися за створення Національної ради України з ТММ, щоб ввійти в ІFToMM.

Радомир Іванович розумів, що представництво України в такій впливовій міжнародній організації, як ІFToMM, сприятиме зростанню престижу й авторитету нашої молодой держави в світі, а розташування Національної ради в Хмельницькому національному університеті підніме його статус в Україні і в усьому світі. І він взявся за цю роботу і вирішив проблему без бюрократичних зволікань і з найменшими витратами.

Згідно з конституцією ІFToMM, Національні Ради з ТММ можуть бути створені при загальнонаціональних юридично оформлених науково-технічних організаціях. Використовуючи свій досвід роботи в Президії Спілки наукових та інженерних об'єднань України (СНІО), професор Р.І. Сілін задумав створити Національну раду України з машинознавства в структурі СНІО України, яка об'єднувала науково-технічні товариства ще з часу царської Росії і давно має всі необхідні юридичні та фінансові атрибути громадської організації вчених та інженерів.

Його ініціатива була схвалена Президентом СНІО України академіком В.І. Трефіловим і головою Виконкому професором В.С. Кривульком, і на засіданні Президії та Виконкому СНІО України було прийнято рішення про створення Національної ради України з машинознавства. Першим головою був обраний професор Р.І. Сілін. А напередодні цієї події Радомир Іванович домігся згоди керівництва Національної академії наук, Міністерства освіти і

СНІО України на розташування штаб-квартири новоутвореної Ради в Хмельницькому національному університеті.

У складі Ради були утворені технічні комітети, які ввійшли до складу відповідних технічних комітетів у ІFToMM. Головами декількох таких комітетів стали вчені нашого університету: професор Я.Т. Кініцький – голова комітету з історії машинознавства, професор А.Г. Кузьменко – голова комітету з тертя і зношення, професор В.П. Ройзман – голова комітету з динаміки роторних систем. Іншими комітетами керують професори з Києва, Івано-Франківська, Черкас.

Після створення Ради та її технічних комітетів професор Р.І. Сілін почав переговори з керівником федерації про умови входження України в ряди ІFToMM і успішно їх завершив. Україну звільнили від вступного внеску, а річний призначили найменший – 250 американських доларів, на відміну від 3000 доларів, наприклад, для Росії. Голосування за прийняття України було проведено поштою, не чекаючи чергової Асамблеї ІFToMM. Так Україна, завдяки титанічним зусиллям професора Р.І. Сіліна, стала членом цієї поважної міжнародної наукової організації.

Професор Р.І. Сілін вдало поєднує педагогічну діяльність з науковою. Значною мірою саме завдяки наполегливості Радомира Івановича в галузі наукових пошуків відзначається позитивна динаміка якісних і кількісних показників розвитку всіх основних напрямів діяльності університету. В університеті діють 17 наукових шкіл. Науковий рівень цих шкіл засвідчує проблемність тем та науковий імідж керівників. Професор Р.І. Сілін вже впродовж багатьох років очолює наукову школу “Теоретичні основи напружено-деформованого стану контактуючих тіл”. Він є головою Спеціалізованої вченої ради для захисту докторських і кандидатських дисертацій зі спеціальностей 05.02.02 – машинознавство та 05.02.04 – тертя та зношення в машинах [16].

Він став бажаним доповідачем на вітчизняних і міжнародних наукових конференціях. Вчений гідно представляв Україну з науковими доповідями на всесвітніх конгресах, конференціях і

інших міжнародних наукових форумах у США, Англії, Франції, Німеччині, Японії, Китаї, Австралії, Ізраїлі, Швейцарії, Норвегії, Фінляндії, Іспанії, Італії, Канаді, Чехії, Бразилії, Аргентині, Болгарії, Єгипті й інших країнах. Доктор технічних наук, Заслужений діяч науки і техніки України, професор Хмельницького національного університету В.П. Ройзман зауважує, що професор Р.І. Сілін достойно представляє на таких міжнародних форумах нашу країну. “Він відразу привертає увагу до себе керівників делегацій вільним володінням англійською мовою, ерудицією, глибоким знанням питань, що обговорюються... Він вміє бути цікавим і привабливим для інших. Його слухають з особливою увагою, коли він говорить про проблеми машинознавства, про комп’ютеризацію, торсійні поля, вищу школу, освіту взагалі і про наш університет зокрема, Україну, Поділля, історію, мистецтво” [17]. Його знають і шанують добре знані в своїх країнах і в наукових колах світу вчені – Р. Коуп і Б. Бушан (США), А. Морецький, С. Питко, Л. Добжанський і М. Щерек (Польща), К. Фролов, І. Блехман, В. Потураєв і І. Гончаревич (Росія), Л. Сосновський (Білорусь), І. Гарбар (Ізраїль), Е. Сантнер (Німеччина), П. Джост (Великобританія), Ф. Франек (Австрія), А. Зелений і Я. Суханек (Чехія), Ю. Подгурскас і К. Рагульскіс (Литва), Е. Лавендел (Латвія) та інші.

За підручниками і навчальними посібниками професора Р.І. Сіліна навчаються студенти не тільки Хмельницького національного університету, а й багатьох інших ВНЗ країни. Спільно з професором Вашингтонського університету Р. Коупом видав два навчальні посібники з практичного менеджменту. Значний науковий резонанс міжнародної наукової спільноти викликали книги Радомира Івановича “Людина і Всесвіт” (2007) та “Взаємозв’язок Всесвіту і Людини” (2009). Обидві праці присвячені взаємодії людини і Всесвіту, їх взаємовпливу, покликанню людини. Стверджується, що в світі править інформація і інформаційним середовищем є торсійне поле всесвіту. В цих працях розглянуто проблеми, які виникають перед людством, ідеї, передумови і результати впливу людини і природи. На ці дві книги з’явилися

схвальні рецензії в авторитетних світових виданнях, вони перекладені багатьма мовами світу.

У 1981 р. професор Р.І. Сілін у складі делегації України брав участь в міжнародному конгресі ЮНЕСКО з питань технології освіти. На початку XXI ст. ім'я видатного вченого сучасності з Хмельницького облетіло весь світ. У 2000 р. Американським Біографічним Інститутом він обраний Людиною року, а Кембриджським Біографічним Центром (Англія) – Людиною тисячоліття. Цього ж року ім'я вченого вносять до еліти Міжнародної академії інформатизації. Наступного року професора Р.І. Сіліна призначають особистим радником генерального директора Міжнародного Біографічного Центру Кембриджа і вводять до складу 500 світових лідерів впливу.

Професор Р.І. Сілін – досвідчений вихователь наукових кадрів. Під його керівництвом захищені 41 кандидатська і 24 докторські дисертації. Наукова діяльність професора Р.І. Сіліна гідна подивування. Його роботи підготували ґрунт для багатьох відкриттів. Перелік його наукових праць містить понад 400 назв. Частина з них опублікована за кордоном. Багато з них стали класичним надбанням світової науки. Науковий авторитет професора Р.І. Сіліна стрімко зростає з роками напруженої праці. 15 квітня 1993 р. Указом Президента України “за вагомий особистий внесок у розвиток і впровадження наукових досліджень та підготовку кадрів” йому присвоєно почесне звання “Заслужений працівник народної освіти України”.

Наприкінці 1999 р. за особистий внесок у розвиток вітчизняної науки, підготовку висококваліфікованих фахівців для підприємств, установ та організацій міста, створення та розбудову першого в місті ВНЗ дванадцята сесія міської Ради присвоїла доктору технічних наук, професору Р.І. Сіліну звання “Почесний громадянин міста Хмельницького” [18]. Повідомлення про це викладачі і студенти університету зустріли з великою радістю, адже так місцева влада оцінила багаторічну службу на посту ректора цієї неординарної людини [19].

“Найпевніший орієнтир – власне сумління”

Зустрівшись у студентській аудиторії з такою масштабною особистістю, як професор Р.І. Сілін, частина його вихованців назавжди пов'язують свій життєвий шлях з науковою діяльністю. Студентів і аспірантів приваблює у вченому не тільки його наукова ерудованість, вміння чітко і ясно викласти досліджуваний матеріал, готовність завжди надати необхідну допомогу, але й могутній гуманістичний заряд його думок, міркувань, цілісна філософська система бачення світу. Студентській молоді імпонують слова Радомира Івановича про те, що для досягнення успіху треба ставити мету дещо вищу, ніж та, яку тепер можна досягнути. Він часто наводить студентам таку крилату мудрість: “Щасливий випадок допоможе тільки тій людині, яка добре підготовлена до нього”. Одного разу, коли Радомир Іванович прочитав лекцію і як завжди запитав у студентів, чи є запитання, почув несподіване, зовсім не дотичне до теми лекції запитання: “Радомире Івановичу, скажіть, будь ласка, який він, сучасний інтелігент?” Як досвідчений педагог і науковець, вчений збагнув, що хвилює студентів, бентежить їхні молоді душі, і дав просту і влучну відповідь – добра людина. Ввічлива, порядна, світла голова. Майстер своєї справи. Самокритична і щедра душею, яка завжди прагне знати більше і не шкодує свого досвіду іншим. Сучасний інтелігент – це бентежна совість, розум, почуття власної гідності, це гордість, справедливість, постійне вболівання за долю рідного народу, за його теперішнє і майбутнє. Якщо це зібрано в одній людині – вона інтелігентна, – зазначив професор Р.І. Сілін.

Таких викладачів пам'ятають усе життя, згадують з повагою і теплотою. “Пройшло вже більше трьох десятків років, – згадує колишній студент Хмельницького національного університету, а тепер відомий вчений, доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри технології машинобудування рідного ВНЗ М.П. Мазур, – а я досі добре пам'ятаю слова, сказані професором Р.І. Сіліним під

час однієї з бесід з студентами: “Щасливими можна почуватися тільки тоді, коли щасливі ближні. Не повинно бути щастя за рахунок інших, щастя, побудованого на нещасті інших. Найпевніший орієнтир – власне сумління”. Ці думки я завжди приміряю до себе, звіряю з своєю практичною діяльністю в особистому житті і завжди керуюся ними в роботі з своїми підлеглими” [20].

Попри великі наукові здобутки, державні нагороди, Радомир Іванович залишається взірцем скромності для своїх підлеглих. Високий професіоналізм, наукове сумління і принциповість, чітка громадянська позиція, вимогливість у поєднанні зі щирістю і доброзичливістю притягують до Радомира Івановича і його колег, і студентську й аспірантську молодь.

Професор Р.І. Сілін усім своїм еством, усією душею відданий Україні. Це трибун, державотворець, борець, громадянин, людина, яка не може миритися з неправдою та несправедливістю. Через те йому не завжди легко і комфортно в житті, він зазнає багато душевних страждань. Але інакше жити не може. Радомир Іванович не став дуже багатим матеріально, але духовно, творчо, науково він є надзвичайно багатою людиною. Як річка в час весняної повені вбирає в себе потужні потоки води і наповнює своє русло могутньою енергією, так і професор Р.І. Сілін сповнений творчими планами, реалізація яких сприятиме зміцненню молодій Українській державі.

Справжнє повинно жити у віках, передаючись від покоління до покоління. “Я найбільше боюся не встигнути зробити те, що можу, що повинен зробити”, – якось у розмові зі мною сказав Радомир Іванович. Усвідомлюючи це, професор Р.І. Сілін як науковець ні на мить не припиняє роботу. На цю ділянку своєї діяльності він спрямовує кожну вільну хвилину. З подивом спостерігає, як чимало людей (а серед них висококласні спеціалісти), які могли б своїми знаннями, досвідом прислужитися народу, витрачають багато енергії, часу і коштів, щоб зайняти певну посаду в органах влади, бути обраним депутатом ради хоча б якогось рівня. На думку

Радомира Івановича, нормальним, мислячим людям у владі робити нічого – це поле інтриг, підніжок, грошей і порожніх амбіцій. Туди рвуться лише нереалізовані, жадібні “наполеончики”. У більшості з них уявлення про правильну, моральну світобудову відсутнє. Виграє той, хто обманює, хитрощами або насильством, підступом досягає своєї мети.

Загартований війною, як і багато його ровесників, Радомир Іванович завжди йшов уперед. Нині він розмірковує над проблемами та перспективами нашої держави. Вважає, що не лише нам треба вчитись у Європи, а й Європі є чого вчитись у нас. Радомир Іванович болісно реагує, коли події 1941–1945 рр. висвітлюють у неправдивій, викривленій інтерпретації. Дуже важливо сьогодні, наголошує він, навчитися говорити і сприймати правду про війну. Так, перемога далася ціною великих зусиль, мільйонів людських життів, але від того вона не перестала бути Великою Перемогою. Чи міг бути іншим цей шлях? Радомир Іванович упевнений, що ні, адже інший шлях тоді означав здатися ворогові, зрадити Батьківщину і піти знеславленими з поля бою з піднятими руками. Не секрет, що траплялося на фронті і таке. Але більшість солдатів обрали шлях мужності й слави, виявили неабиякий патріотизм і героїзм, залишили по собі й передали наступним поколінням світле почуття незламної людської душі, їхній подвиг.

Наукова, педагогічна, громадська і організаторська діяльність професора Р.І. Сіліна органічно поєднується з духовним багатством його душі. Він уважний і спостережливий природолюб, уважно стежить за всіма подіями суспільно-політичного життя країни, читає багато літератури на історичну тематику. У Радомира Івановича надійний тил, що сприяє повному розкриттю фізичного здоров'я і морального стану. Вірним і надійним супутником впродовж кількох десятиріч є дружина Леся. Вони навчалися в одному ВНЗ, там і познайомилися. Одружилися 5 листопада 1954 р., і ось вже майже 57 років живуть у повній гармонії, в мирі і злагоді. З плином літ, в бурхливому житейському морі, за суетою суєт вони

не розгубили своїх почуттів. З кожним прожитим днем вони стають ще ніжнішими і романтичнішими. “Я вдячна своєму дорогому Радомиру за щастя, яке він дарує мені”, – зазначає дружина вченого [21]. Лесю Аркадіївну поєднує з чоловіком духовне багатство, радість спілкування, єдине розуміння подолання проблем, що неминуче виникають у подружньому житті. Вони живуть дуже насиченим, але надзвичайно цікавим життям. Леся Аркадіївна дуже мила і розумна, привітна і завжди гостинна жінка. Вона також займалася науково-педагогічною діяльністю, фахівець у галузі технології машинобудування, кандидат технічних наук, доцент. Добрими і щирими людьми, вихованими на принципах християнської моралі, виростило подружжя Сіліних своїх дітей. Син Святослав і донька Ольга перейняли від Радомира Івановича і Лесі Аркадіївни їх найкращі людські якості, а головне – жадібність не до багатства, а до знань, творчої праці, здатність зрозуміти ближнього і готовність прийти йому на допомогу. Батьки прищепили їм почуття гідності, віру в людину, щедрість, доброзичливість, принциповість. Сьогодні в подружжя Сіліних четверо онуків. Особливо їх радують правнуки Іван та Ілля.

Приятелюючи протягом багатьох років зі своїм колегою, можу цілковито засвідчити, що в житті Радомир Іванович є надзвичайно простою, щирою, з великим і добрим серцем, чесною й благородною людиною.

Ректор Хмельницького національного університету доктор технічних наук, професор, академік, член-кореспондент АПН України М.Є. Скиба, характеризуючи професора Р.І. Сіліна як науковця, педагога і людину, зазначає: “Йому притаманні природний талант керівника, виняткова працездатність, цілеспрямованість, висока суспільна активність, вимогливість у поєднанні з доброзичливістю і сердечністю у спілкуванні з людьми. В кожному із своїх працівників він знаходив те найкраще, що без сумніву є в кожній людині, тільки його потрібно побачити і розвинути. Радомир Іванович – організатор високого рівня, тонкий

психолог, особистість, яка своїми рішеннями, вчинками, способом життя, ставленням до людей стверджує свій високий авторитет. Винятково доброзичливе ставлення до людей створило довкола нього атмосферу глибокої шани. Оптимізм, розуміння проблем сьогодення, прогресивне мислення, невтомна результативна праця є головними рисами життя цього видатного організатора вищої освіти в Україні. Професор Р.І. Сілін є тим вченим, хто визначає науковий і моральний авторитет університету, його творчий тонус і шляхи розвитку”.

Не вік визначає людину, а людина – своїм життям, своїми справами визначає епоху. Держава високо оцінила бойові, наукові і педагогічні заслуги свого славного сина. Серед більш як двадцяти державних нагород є орден “Отечественной войны II степени”, “За заслуги” III ступеня, “За мужність”. Якби професор Р.І. Сілін прикріпив до свого піджака всі нагороди, якими він відзначений за своє подвижницьке життя, їх було б не менше, ніж у прославленого полководця. У таких людей, як професор Р.І. Сілін, життєвий принцип: якщо штурмувати, то лише вершини, якщо ставити завдання, то лише реальні і неодмінно домагатися їх виконання, уміти повноцінно жити й завжди залишатися людиною. Кожний день цей сивочолий, але енергійний і, як завжди, сповнений творчих планів професор проводить серед своїх колег, студентів, аспірантів і здобувачів. Все свідоме життя Радомир Іванович робить усе залежне від нього, щоб достойно прислужитися українському народові, розвитку освіти і науки. Він збагатив науку важливими і цінними відкриттями, став всесвітньо відомим вченим, авторитетним дослідником, активним громадським діячем, мудрим педагогом, патріотом рідної землі. Він уособлює собою найкращі риси українського народу, заслуживши загальне визнання наукової громадськості як подвижник науки. Таким вченим, як доктор технічних наук, професор Р.І. Сілін, по праву могла б пишатися кожна країна. Він зробив для популяризації у світовому співтоваристві міста Хмельницького стільки, що заслужив глибоку

пошану у його мешканців як талановитий вчений, педагог і патріот. Великий життєвий досвід, професіоналізм та прекрасні якості цієї людини ще довго слугуватимуть добрим справам на благо України. Його життя і діяльність є і залишатимуться надалі гарною школою формування яскравої особистості, потужного освітнього менеджера, визначного вченого і патріота, неперевершеного наставника студентської молоді, а також державно-політичного служіння народові.

Нехай для реалізації наукового, організаторського і людського потенціалу цієї видатної постаті новітньої історії України – величезного національного надбання – небесні і земні сили відпустять ще багато років життя-горіння, за які Вам, вельмишановний Радомир Івановичу, будуть уклінно вдячні і сучасники, і нащадки.

Література

1. Попович М. Еліта як соціальний феномен // Еліта і цивілізаційні процеси формування націй. – К., 2006. – С. 11.
2. Вервес Ю. Карл Лінней. Король систематики // Україна молоді. – 2007. – 7 червня. – С. 3.
3. Сілін Р.І. Мій шлях // Ректор Радомир Сілін. Збірник, присвячений 70-річчю від дня народження ректора Технологічного університету Поділля Р.І. Сіліна. – Хмельницький, 2001. – С. 78.
4. Пушкарук Ю. Екскурс у минуле // Університет (газета Хмельницького національного університету). – 2009. – № 3. – С. 4.
5. Поліщук Н. Безсмертний подвиг // Університет. – 2010. – № 2. – С. 5.
6. Мерхер А. Молоді дослідники // Радянський студент (газета Львівського політехнічного інституту). – 1956. – 24 квітня. – С. 2.
7. Силин Р.И. Исследование методов счета и расфасовки мелких деталей и штучных заготовок. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата технических наук. – К., 1962. – 18 с.
8. Силин Р.И. Основы расчета и проектирования автоматических систем для счета и расфасовки штучных изделий. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора технических наук. – Львов, 1973. – 40 с.
9. Григоренко О.П. Ректори Хмельницького національного університету // Актуальні проблеми розвитку фізичного виховання, спорту та фізичної реабілітації. Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 40-річчю кафедри здоров'я людини та фізичного виховання. – Хмельницький, 2008. – С. 7–14.
10. Григоренко О. ХТПО – ХТІ – ТУП: їм усім – 30 літ // Подільські вісті. – 1997. – 30 вересня. – С. 2.
11. Ще один університет // Голос України. – 1994. – 13 липня. – С. 3.
12. Університет. – 2004. – № 6. – С. 1.
13. Григоренко О.П. Ректор Хмельницького національного університету професор М.Є. Скиба: вчений, педагог, людина // Скиба Микола Єгорович. Ректор Хмельницького національного університету. Літопис творчих звершень. – Хмельницький, 2009. – С. 20.

14. Теленько Б. Щоденник націонала. Документальні нариси. – Хмельницький–Київ, 2004. – С. 10.

15. Григоренко О.П., Мозолюк О.В. Розвиток фізичної культури і спорту в Хмельницькому національному університеті // Освіта, наука і культура на Поділлі. Збірник наукових праць. Т. 15. – Кам'янець-Подільський. – 2010. – С. 152.

16. Поточний архів Хмельницького національного університету. Папка “Наукова робота ХНУ за 2010–2011 навчальний рік”. – С. 42.

17. Ройзман В. Представитель страны // Ректор Радомир Сілін. Збірник, присвячений 70-річчю від дня народження ректора Технологічного університету Поділля Р.І. Сіліна. – Хмельницький, 2001. – С. 70–72.

18. Григоренко О.П. Радомир Іванович Сілін – почесний громадянин міста Хмельницького // Матеріали XII Подільської історико-краєзнавчої конференції. Том 1. – Кам'янець-Подільський. – 2007. – С. 498–508; Почесний громадянин міста Хмельницького // Хмельниччина. – 2000. – 7 січня.

19. Маринич Н. Ректор під номером перший // Проскурів. – 2000. – 16 лютого. – С. 2.

20. Зі спогадів доктора технічних наук, професора, завідувача кафедри технології машинобудування Хмельницького національного університету М.П. Мазура.

21. Силина Л.А. Я благодарна своему Радомиру // Ректор Радомир Сілін. Збірник, присвячений 70-річчю від дня народження ректора Технологічного університету Поділля Р.І. Сіліна. – Хмельницький, 2001. – С. 90.

Зміст

... Історію творять особистості	5
Дитинство. Юність.....	9
Львівська політехніка	13
Від ХТІПО до Хмельницького національного університету	17
Громадська, наукова, педагогічна діяльність.....	35
“Найпевніший орієнтир – власне сумління”	42
Література	48

ДОВІДКОВЕ ВИДАННЯ

Олександр Григоренко

**Радомир Іванович СІЛІН:
ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ
І ТВОРЧІ ВЕРШИНИ ВЧЕНОГО**

Редактор Ірина Лонкевич
Технічний редактор Лілія Саламін
Комп'ютерне верстання Людмили Білашевич
Художник-дизайнер Уляна Келеман
Опрацювання ілюстрацій Зоряни Маланюк

Здано у видавництво 25.06.2011. Підписано до друку 10.07.2011.
Формат 60×84(1/16). Папір офсетний. Друк на різнографі.
Умовн. друк. арк. 3,03. Обл.-вид. арк. 2,7.
Наклад 200 прим. Зам. 110601.

Видавець і виготівник: Видавництво Львівської політехніки
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 751 від 27.12.2001 р.

вул. Ф. Колесси, 2, Львів, 79000
тел. +380 32 2582146, факс +380 32 2582136
vlp.com.ua, ел. пошта: vmr@vlp.com.ua

Григоренко О.

Г 831 Радомир Іванович Сілін: життєвий шлях і творчі вершини вченого / О. Григоренко. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. – 52 с.

ISBN 978-617-607-098-6

Видання висвітлює життєвий і науковий шлях видатного представника наукової еліти нашої держави Р.І. Сіліна. Доктор технічних наук, професор, академік Р.І. Сілін – Почесний громадянин міста Хмельницького, радник ректора Хмельницького національного університету. Р.І. Сілін майже три десятки років очолював перший у Хмельницькому вищий навчальний заклад.

The book analyses life and scientific achievements of an outstanding representative of the academic elite of our state Radomyr Ivanovych Silin. Doctor of Technical Sciences, professor, Academician Silin is Honorary citizen of Khmelnytsky and an adviser to the Rector of Khmelnytsky National University. Radomyr Silin had been the head of the first higher educational institution in the city of Khmelnytsky for nearly 30 years.

УДК 016:621(092)

ББК 34.4-8я1